

CONDIȚIA FEMEILOR DEPORTATE – ÎNTRE REALITATE ȘI FICȚIUNE

Sava Manuela Camelia
Prof.dr.gr.1, Colegiul Național „Alexandru Vlahuță”
Râmnicu Sărat, județul Buzău, România

Rezumat

Deportarea a fost un fenomen istoric specific secolului al XX-lea, având consecințe grave asupra oamenilor, în general, asupra popoarelor din sud-estul Europei, în special. De aceea cărțile referitoare la acest subiect sunt rare, iar atunci când au fost scrise, acestea au constituit mărturii importante. Una dintre ele este și cartea Aniței Nandriș Cudla, publicată la Editura Humanitas în 1991 – „20 de ani în Siberia. Destin bucovinean.” În paginile memorialistice întâlnim suferința unei femei care a avut puterea să învingă un sistem opresiv. Plecând cu familia sa din Mahala, de lângă Cernăuți în 1941, ea este dusă în Siberia și abia după 20 de ani se va putea întoarce în satul natal. De asemenea, deportarea a constituit sursă de inspirație pentru romane și filme, tragismul situațiilor impresionând pe oricine. Un exemplu în acest sens este și romanul scris de Guzel Iahina – „Zuleiha deschide ochii”, în care se prezintă o poveste de dragoste înfiripată în mod neașteptat între Zuleiha, o tânără soție de culac, și Ivan Ignatov, comandantul convoiului de deportați.

Summary

Deportation was a historical phenomenon specific to the XX-th century, with serious consequences on human life, in general, on the peoples of South-Eastern Europe, in particular. That is why books on this topic are rare and those that have been written constitute important testimonies on this subject. One example is the book written by Anița Nandriș Cudla, published by Humanitas Publishing House in 1991 – *20 years in Siberia. Destiny of a woman from Bucovina*. In the book memorial pages, we encounter the suffering of a woman who had the power to defeat an oppressive system. In 1941, she was moved with her family to Siberia from Mahala, Cernăuți, and she was able to return to her native village only after 20 years. Also, deportation has been a source of inspirations for novels and movies, the tragedy of this situations impressing anyone. An example of this is the novel written by Guzel Iahina – *Zuleiha opens her eyes*, which presents an unusual love story set between Zuleiha, a young wife of a culac, deported in Siberia, and Ivan Ignatov, an officer in the Russian army, the commander of the convoy of deportees.

Foarte puține lucrări de memorialistică vorbesc despre deportare deoarece sunt puțini cei care au supraviețuit acestei experiențe terifiante, de aceea cartea Aniței Nandriș-Cudla, *20 de ani în Siberia. Destin bucovinean* (1991), Editura Humanitas (ediția a doua, 2006, având titlul schimbat: *Amintiri din viață. 20 de ani în Siberia*) reprezintă un moment important pentru acest gen.

Memoriile Aniței Nandriș-Cudla amintesc de scrierile cronicarilor moldoveni, cu particularitățile lingvistice specifice dialectului moldovenesc: „Prin câte poate trece o ființă omniască fără să-și dea siama...”¹ ca apoi să continue cu date despre ea, familia ei, locurile natale. Cu un limbaj simplu, oral, amintește de cartea lui Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, numai Anița Nandriș anunță ceva serios, grav, într-o tonalitate solemnă.

Copilăria este un *Prolog* la ce năpastă va veni peste sufletul celei care scrie. Așadar, autoarea este capabilă să-și amintească în detaliu începerea Primului Război Mondial (deși atunci era numai un copil): „În anul 1914 s-au început războiul mondial. Parcă astăzi văd și îmi amintesc destul de bine, era vara pe la Sfântul Ilie, într-o duminică dimineață”, când sunt sfătuiți să fugă din sat.

Momentul trăirii diferă de momentul mărturisirii, pentru că ne vorbește femeia matură: „Când am eșit la drumul principal, era o aglomerație de nu mai puteai răzbate”, învălmășeala aceasta este tradusă și în dialectul dulce bucovinean: „Am mers așa valatuc cu armata până la Cernăuți” și pe drum întâlnesc tunurile trase de cai, soldații austrieci călare, „căruța cu moniție”, „căruța cu produse pentru soldați”. La Cernăuți se opresc pentru câteva zile la niște prieteni, apoi revin acasă, deși frontul era aproape, iar pericolele îi pășteau la orice pas: „Până în sat nu pria ajungeau plumbii din pușcă și din mitralieră, numai din canoane, dar când eșei la câmp, la lucru, zburau plumbii ca cărbușii. Mergeai la câmp la lucru, dar nu știai, te-î întoarce înapoi sau nu”.

Războiul este o experiență dură care aduce aproape moarte și distrugere; pentru un copil este o amintire ce îi rămâne pentru toată viața, și, deși nu este participant direct la război, Anița poate să redea fidel imaginea lui de dincolo de liniile combatanților: „Când începiau atacurile, întâi începiau tunurile a bate. Bătiau câte o zi întreagă, altă dată o zi și o noapte. După ce încetau tunurile, începiau din puști și mitraliere. Nu se auzia nimic alta decât parcă *ar fierbe var întruna*”.

Cartea Aniței Nandriș descrie scene impresionante în care răniții sunt aduși în sat: „Când venia căruțele cu răniți îți era mai mare mila, de nu putiai să te uiți. Căruțele mergeau numai pas după pas ca să nu hurduce, dar tot picături de sânge rămâneau în urmă”. Sunt lucruri pe care un copil nu trebuie să le vadă și, deși,

¹ Anița Nandriș-Cudla, *20 de ani în Siberia. Amintiri din viață*, Editura Humanitas, București

mama sa încerca să o țină departe de aceste scene: „Erau o mulțime de morți, era un șirag lung, pus vro patru rânduri unu peste altu. A venit un preot care era anume pentru armată și a făcut rugăciuni. Gropile erau săpate, adică cum, un șanț mare, lung și erau doi bărbați care lua unu de cap și unu de picioare și le da drumu în groapă. Peste un rând stropia preotu cu aghiazmă și apoi turna var și punea altu rând. Așa punea două trei rânduri și apoi acoperia cu pământ”.

În aceste vremuri de restriște, oamenii sunt solidari și, fiindcă părinții Aniței aveau oarecare stare, casa lor fiind construită din cărămidă, se strâng mai mulți în pivniță ca să se adăpostească de furtuna gloanțelor: „șediau plin, toți jos la pământ, să nu fie în dreptu ferestilor, căci prin părete nu străbătiau plumbii”.

Maturizată prea devreme, Anița va fi pețită și se va așeza la casa ei la 17 ani: „Așa era obiceiul pe atunci”. Astfel, ia viața în piept, împreună cu soțul ei, întemeindu-și o gospodărie temeinică - bărbatul „ara, sămăna, prășia, cosia, aduna, avia grija pământului”, pe când Anița are alte îndeletniciri: „Eu aviam grijă de aiestia ce erau pe lângă casă: vite, porci, păsări să criască...”. Ne aflăm cu această împărțire a muncilor țărănești în plină atmosferă humuleșteană, cu același rafinament al povestirii.

În curând, în viața Aniței apar copiii - trei băieți (1924, 1927, 1930), dar și alte evenimente nefericite se produc: îi mor doi frați, ca apoi și tatăl ei să se stingă în 1940 și cu înțelepciune le va accepta pe toate deopotrivă: „mai departe nu am avut ce face, căci așa-i legia pământiască.”.

Legat de acest ultim episod, Anița reține un altul de o importanță majoră: pe la sfârșitul lunii iunie, tot în 1940, „s-au retras românii de pe teritoriul Basarabiei și a Bucovinei”, iar firul memoriei „toarce” molcom, însă Anița rememorează acele clipe de panică: „a stat lumia măhnită și pe gânduri”. Se hotărăsc, împreună cu fratele Floria să plece din sat, să treacă granița în România, și, ca într-o bejenie tristă, pornesc spre Cernăuți, cu căruța, copiii și cu mama paralizată, ajung la fratele mai mare cu scopul de a se îndrepta spre București. Speriați de huruitul tancurilor rusești, de care femeia își aduce aminte pentru că le știa prea bine din copilărie („Eu aviam atâta de mare frică de moscali!”), pornesc spre graniță, însă un lucru neașteptat se petrece: soțul Aniței și un cumnat se pun pe văicărit și plâns, „mai rău ca niște femei”, nu vor să-și lase casa, averea, încât o conving pe Anița să se întoarcă, deși aceasta prevede răul: „Eu nu mă dau nici într-un chip să mă întorc înapoi, parcă inima îmi spunia, nu te întoarce, că nu faci bine...”. Și parcă pentru a-și împlini destinul ce i-a fost hărăzit, Anița face calea întoarsă, chiar dacă, la înapoiere, se pornește o ploaie de vară ca din senin, înfricoșătoare, cu tunete și fulgere („vărsa așa cum ai turna cu o găleată”) la fel ca în balada Meșterului Manole, de care femeia își amintește și o redă cu fidelitate: „Mi-a dat în gând chiar în momentele celia (...) o poezie despre Mănăstirea Argeșului...”. Anița pomenește aici tot subiectul baladei, așa cum știe ea mai bine, insistând asupra jertfirii Anei, soția meșterului Manole,

care „tot ținia drumu înainte”. Manole a trebuit să-și respecte cuvântul dat și a zidit-o de vie ca, astfel, să reziste ctitoria sa. Jertfa s-a împlinit, iar Anița Nandriș-Cudla se recunoaște în Ana cea jertfită: „...parcă Dumnezeu a trimis și înaintia mea, când am făcut pasul cel nenorocit și m-am întors înapoi din drumul pe care am fost pornită, ploaie așa grozavă, cu trăsnete, ca un semn parcă să-mi spuie: de ce te-ai întors la necaz și nenorocire? Mergi pe drumul drept pe care ai fost pornită. Dar iacă, așa ca și nivasta lui Manolia, nu ni-am întors, ci am venit pe calia cea nenorocită...”.

Este o răscruce în viața unei femei simple, acestei brave țărăncuțe din Bucovina care trăiește după legile naturii și ale lui Dumnezeu, după semne și credințe vechi, călită prin greutăți și frici. Nu se poate trece cu vederea interpretarea pe care o dă țărancă acestui terifiant drum de întoarcere: semnele pe care ea le întrezărește sunt identice cu cele care duc la pierzanie.

Pentru Anița Nandriș-Cudla apare o încercare prin care va trece cu ajutorul bunului Dumnezeu. Ea își asumă schimbarea destinului, luând această cotitură a vieții sale ca pe ceva firesc, pentru că ajunsă în sat, înapoi, regăsindu-și gospodăria, s-a bucurat, numai că semnele prevestitoare și instinctul ei nu au înșelat-o: în locul armatei rusești a venit miliția care a început să strângă în toiul nopții pe toți cei care erau trecuți „pe liste”, băgându-i în mașina „niagră” și ducându-i spre nicăieri, căci odată ce erau luați, nimeni nu mai știa nimic de ruda ridicată „pe furiș”, la adăpostul întunericului. Astfel, ca și în opera lui Alexandr Soljenițin, regăsim acest eveniment trist - ridicarea de acasă în mijlocul nopții, scriitorul rus fiind magistral în prezentarea sa, un expert în „arestologie” (termenul îi aparține lui Soljenițin însuși): „...este preferată arestarea nocturnă de tipul celei descrise, pentru că ea prezintă avantaje importante (...). Arestatul este smuls din căldura așternutului, este încă stăpânit de nepuțința stării de somnolență, mintea îi este turbure. La arestările de noapte, agenții securității statului sunt în superioritate numerică: sosesc câțiva, înarmați, împotriva unuia singur, care nici nu s-a încheiat la pantaloni; în timpul pregătirilor și al percheziției în mod sigur mulțimea de eventuali susținători ai victimei nu se va aduna la intrarea în clădire. (...) Arestările nocturne mai au și avantajul că nici casele vecine, nici străzile orașului nu văd câți oameni au fost ridicați într-o noapte.” Același scenariu este descris și de Anița Nandriș-Cudla: mașina miliției joacă un rol important, fiind un vehicul al dispariției, al neantului, al morții: „Avia miliția o mașină niagră acoperită și închisă, fără ferești. Venia în timpul nopții, intra în casă și îl lua pe om, așa ca pe o pradă, fără să știe ceva, să fie amenințat cu ceva, să fi fost chemat la cercetări. Absolut pe neștiute îl lua pe om, îl punia în mașină și nu știa nimeni unde îl duce.”

„Pe neștiute” dispar bărbații din sat, iar sărbătorile de iarnă din 1940 îi găsesc pe bucovineni înfricoșați și fără vlagă, lipsiți de veselie, „parcă era după o înmormântare”. Climatul politico-istoric al anilor '40-'41 este crucial pentru

viața bucovinenilor; câțiva vor să treacă frontiera, dar sunt prinși, și așa cum afirmă și Anița: „Dintr-asta au început năcazurile”; în sat sosește imediat miliția care ocupă satul, apoi încep ridicările.

Ca și Alexandr Soljenițin, Anița Nandriș-Cudla este marcată de acest eveniment decisiv: arestarea. Amintirile despre acea clipă întunecată o fac să se înfioare: „Mi se urcă părul în sus și îmi mărg furnici prin tot trupu când îmi amintesc de momentele acelea.”

Scenariul este identic, urmărește aceeași pași, pare că sunt aceeași actanți (acțiunile de ridicare petrecându-se aproape simultan în Rusia, Moldova sau România): „Au tras mașina la poarta omului, au intrat o ciată de milițieni în ogradă, au înconjurat casa. Bătia în ușe, spunea să deschidă (...). Omul din somn, fără să știe ce-i, deschidia ușa. O parte din milițieni intrau în casă și alții stau împrejurul casei, pe afară (...). Scula din somn copiii, femeia, cine să afla în casă, le spunea să se îmbrace, să miargă cu ei...”, numai că, fiind o comunitate mică (spre deosebire de oraș), se află imediat cine dispăre și când, satul începe să fiarbă: „s-a început un zgomot prin sat, de îți păria că e sfârșitul lumii”.

Groaza se amplifică, tensiunea este maximă, familia Aniței așteaptă, într-o încordare nefirească, să se întâmple ceva: după Paști, mașina miliției începe iureșul dureros; într-o noapte se aud ciocănituri în ușă, miliția înconjoară casa, și, după o percheziție prealabilă, sunt citați după niște hârtii, ca apoi, în zece minute, să fie gata, fără prea multe bagaje. Această așa-zisă arestare echivalează pentru Anița cu intrarea într-un alt timp, o buclă temporală se deschide. Destinul implacabil și-a arătat colții și durerea este cu atât mai mare, cu cât altcineva mai puternic decât ei, dar tot un om, a hotărât așa. Anița tremură din toată ființa ei, gândindu-se la copii, dar, mai ales, la mama sa, bătrână și bolnavă, care nu va suporta o asemenea călătorie și va muri, însă milițienii („fiare crunte, fără suflet și fără nici un pic de milă”) pun capăt acestor gânduri negre: văzând că bătrâna este paralizată, hotărâsc să o lase acasă (singură!, n.n.). Zbuciumul sufletesc al Aniței atinge acum cote paroxistice, căci dragostea filială o face să nu se poată rupe de cea care i-a dat viață: „Cred că cine are suflet de creștin și simț de copil pentru mamă mă va înțelege”.

Drumul în necunoscut este intrarea sub altă zodie, un drum al pierzaniei care începe în vagonul în care se urcă Anița și cei trei copii ai săi, despărțită fiind de soț; cei doi nu se vor mai vedea niciodată, Anița va afla mai târziu unde este îngropat – dincolo de Munții Ural. Nici pe mama sa nu o va mai regăsi vie (o vor lua frații mai mari ai Aniței în România, unde va muri după câțiva ani, fiind bolnavă grav). Plecând în exilul forțat la data de 13 iunie 1941, Anița se va întoarce după douăzeci de ani în aceeași zi (13 iunie 1961) în casa pe care a părăsit-o fără să vrea.

Pornită într-o călătorie a disperării și a înfometării, Anița vede rând pe rând localitățile învecinate până când trenul prinde viteză, trece peste apa Nistrului

unde face primul popas. Avem de-a face acum cu o scenă memorabilă în toate scrierile privind detenția și anume cea a mesei – despre foame vorbesc toți foștii deținuți politici ca fiind unul dintre lucrurile degradante ale ființei umane – numai că aici scena se petrece în vagonul trenului: „o hrâncă (reg. felie mare) de pâine” și un ceai, „apă abia călduță cum e vara de la soare. De zahăr nici vorbă...”. Hrana este total diferită de ceea ce înțeleg țărani, oameni simpli, căci pe lângă acest „ceai”, mai primeau „caș” – „niște crupe de orz ferte, fără zahăr, fără sare” sau „o vadră de chisel” – „niște apă roșie, închegată, nici dulce nici sărată, dar se întindea așa de urât, de îți era griată să te uiți, nu să o pui în gură”. Anița se gândește doar la copiii săi, se roagă să nu fie despărțită cumva de ei („Dar a trecut paharul acesta”). „Aventura” ei începe la Omsc, în Siberia, Sadalschi raion, satul Cușinofscă, într-o regiune uitată de Dumnezeu pe pământ – nici sat, nici oraș, locuri pustii, păduri întunecoase și dese, limba rusă pe care nu o înțelegeau, „nacialnicii” (gardienii) neîndurători, toate acestea amplifică teroarea celor din satele românești din Basarabia și Bucovina. Flămânzi și batjocoriți, umiliți și înfrânți de tot felul de lipsuri, acești oameni își acceptă soarta ca într-o piesă a absurdului în care ei sunt actori surdomuți. Totuși, moldovenii se remarcă la lucrul câmpului, la tăiat lemne în pădure, apoi la cules de cartofi, mazăre, la strâns de grâu, dându-și ultima haină de pe ei pentru a căpăta ceva de mâncare în plus pentru copiii lor. Anița muncește din răspuțeri și rămâne flămândă pentru a le da băieților săi mai mult (un lucrător primea 700 de grame de pâine, iar un copil sau un bătrân doar 300 de grame). Cu dragostea unei leoaice, ea își apără puii, ghidându-se doar după instinctele sale de mamă: „...mă gândiam numai una: să-mi pot salva viața mea și a copiilor”. Așadar, viața lor se înscrie în această paradigmă: lupta pentru supraviețuire – la început munceau doar mama și fiul cel mare, curând a intrat la lucru și cel de-al doilea fiu, bucurându-se de mărirea rației de pâine. Nu peste mult timp vor porni mânați mai departe cu vaporul peste râul Obi și în luna iulie 1942 ajung la „sever (rs. nord)”, la vreo 200 de kilometri de Polul Nord, unde se întinde doar tundra cu mlaștinile și pădurile ei – aici vor trăi cea mai grea iarnă din viața lor. Acum Anița simte că li se apropie sfârșitul și că trebuie să facă orice îi stă în putință să-i țină pe copii în viață – amorțind foamea cu câteva firimituri de pâine, merge la tăiat lemne în pădure; în frig, pe întuneric, plini de păduchi, oamenii își pierd orice speranță – sunt din ce în ce mai slăbiți, se îmbolnăvesc de dizenterie și mor pe capete; Anița trece și ea prin clipe cumplite: se îmbolnăvește și este salvată ca prin minune de un bătrân, cu leacuri băbești. Biruind moartea, Anița își notează: „Carnia s-a topit pe noi, a rămas numai pielea și ciolanile”.

Lipsiți de orice mijloace de trai, abandonați la capătul lumii, oamenii se gândesc cum să supraviețuiască – băieții Aniței, inventivi, prind păsări prin pădure, merg la cules de „iagăde” (fructe de pădure), iar băiatul cel mare pleacă

la pescuit pe mare. Tot acum Anița toarce lâna câinilor nordici pentru a împleti „culțuni” și mănuși, dându-le la schimb pentru lapte sau pâine, împletește din funie „câte o flâncă” băieților, iar pentru ea confecționează o rochie din pânză de sac. Merge la curățatul sobelor, apoi la trasul la sanie și este pusă „storj”, adică paznic, în schimburi de opt ore pentru a păzi sacii de pâine. Gerul năprasnic al nopților siberiene (minus 40 de grade Celsius) este greu de suportat pentru o ființă slăbită și Anița se îmbolnăvește a doua oară, de data aceasta va sta două săptămâni în comă (ianuarie 1945). Credința ei neclintită în Dumnezeu și rugăciunile o readuc la viață, ba are și un vis pe care și-l amintește foarte clar: „Înainte de a mă trezi, parcă mi-a spus cineva: tu vrei așa de tare să te duci la copii. Noi te lăsăm, ia-ți trupul și du-te”. Această reverie o va urmări tot restul vieții sale, ca un semn divin pentru voința ei oarbă de a trăi lângă copiii ei.

După terminarea Celui de-al Doilea Război Mondial, viața începe să se schimbe puțin câte puțin, pescuitul se mecanizează și băieții Aniței își vor câștiga traiul pe vapor. Munca e grea, există pericolul de a muri înghețați sau de a se scufunda, însă dragostea mamei îi întărește pe cei trei băieți: Mitruță, Vasile și Toader – personaje secundare ale cărții – care se maturizează mai repede decât alți tineri de vârsta lor.

În 1958 sunt reabilitați și ajung în Bucovina, abia în februarie 1959; calvarul lor nu se încheie, fiindcă abia pe data de 13 iunie 1961, după 20 de ani, Anița își poate lua înapoi casa. Plină de amărăciune, ea notează: „Își poate închipui orișicine că păsările, cocostârcul, rândunica și multe altele, când să întorc primăvara își caută cuibul pe care l-au lăsat. Cât sunt de bucuroase, dacă nu l-a fărmat nime (...). Dar cu cât este mai amărâtă o ființă omniască, cum am fost noi, care ne-am întors după optsprezece ani de pribegie de prin meleaguri atât de pustii și geroase, și când ai ajuns pe locurile unde te-ai născut, unde ai muncit din tinerețe, în loc să-ți alini durerile din urmă, a trebuit din nou să mai suferi.”

Anița Nandriș-Cudla are un dublu rol: acela de eroină, pe de o parte, și de povestitor, pe de altă parte, ea fiind una dintre miile de mărturisitori ai suferinței Arhipelagului Gulag; scrie povestea vieții ei, o lecție a supraviețuirii în condiții extreme, subliniind că dragostea, spiritul de sacrificiu, optimismul și unitatea într-o familie sunt esențiale: „Aciastă dragoste și iubire de familie ni-a dat putere în toate greutățile și am putut rezista și ni-am salvat viața”.

Dincolo de realitatea crudă, soarta femeilor deportate a trecut și în ficțiune, ca sursă de inspirație pentru diferite scrieri sau filme, de aceea romanul *Zuleiha deschide ochii*, apărut la Editura Humanitas fiction, 2018, a făcut ca autoarea să devină celebră – Guzel Iahina este cea care își imaginează o poveste extrem de captivantă care îmbină istoria, timpul, iubirea, credința, ființa umană stând sub semnul efemerului.

Forța unei femei de a supraviețui ne arată că oamenii sunt puternici atunci când sunt mânați de idealuri pe care și le urmează cu fermitate și ardoare. Așa este

cazul cu Zuleiha, o tânără soție de culac, a cărei viață depinde doar de soțul ei și de soacra ei. Murtaza, soțul ei, și Strigoaica, soacra rea, o femeie oarbă și nesuferită, sunt cei doi poli care conduc destinul fetei – ea muncește din greu pentru ei, soacra urând-o, supunând-o unor chinuri casnice zilnice (să o spele, să o hrănească, să îi facă menajul), pe când soțul ei se bazează pe ea la munci grele cum ar fi tăiatul și căratul lemnului din pădure, pe zăpadă și ger. Zuleiha este o ființă neprihănită, supusă familiei soțului, îndeplinind orice i se cere, făcându-se de folos celor doi; obosită, ea nu comentează niciodată, nu se răzvrătește, nu se plânge. Singura ei mare nenorocire este că îi mor copiii – născuse trei fete și pe toate le pierduse la vârste foarte fragede. Un spirit religios, femeia care nu poate să devină mamă, se roagă spiritului din cimitir să aibă grijă de copilele ei pe lumea cealaltă, ea crede în Alah, pe care îl invocă în rugăciunile sale. Singura amenințare este să li se ia cerealele, vaca sau iapa, animalele dragi, cu care își câștigă existența în satul lor tătăresc Iulbaş, acoperit mai tot anul de zăpezi.

Din nefericire, soțul ei este ucis de ofițerul rus Ignatov, iar Zuleiha este luată din sat și îngroașă numărul deschiaburiților care sunt duși în convoi spre Siberia. Din acest moment crucial, totul se schimbă, tot ceea ce a trăit în satul ei va fi lăsat în urmă.

Mâna destinului schimbă totul în mod neașteptat – convoiul este comandat de mândrul Ignatov, care iubește numai „lucruri mărețe: Revoluția, Partidul, Patria”. Pendulând între două femei, Nastasia și Ilona, orășence rafinate, de care se folosește (căci recunoaște că nu le iubește) – „Ignatov nu folosea niciodată cuvântul **a iubi** – nu voia să-l profaneze.” Ignatov nu bănuiește nicio clipă cum se va întoarce soarta împotriva lui, căci va cunoaște adevărata iubire, el, orgoliosul bărbat, rece, lucid, ce nu se lasă convins de lamentațiile și declarațiile feminine. El demonstrează că este intransigent, fapt demonstrat de răspunsul tăios dat Ilonei (care îi spusese că o să-l aștepte oricât), când aceasta îl întreabă răspicat dacă o iubește: „De iubit, îi iubesc mamele pe copii!”, scena enervându-l pe ofițer la culme.

Convoiul deportaților călătorește mai întâi cu sania, apoi cu trenul și, în final, ajung la Kazan. Zuleiha simte cum moartea i se apropie și nu se teme, ar vrea să se sinucidă (are un zahăr cu otrăvă păstrat într-un buzunar), dar amână gestul. Caravana cu douăzeci de vagoane pline la refuz cu vieți omeneste continuă periplul – destinațiile trenurilor care pleacă din Kazan sunt diverse: Taișet, Tașkent, Orenburg, Samarkand. Teoretic, sunt conduși spre viața „nouă”, a „omului nou”! În vagonul unde intră Zuleiha, se adaugă alte personaje – „cetățeni foști-oameni”, ca banditul Gorelov, profesorul de la universitate Leibe, Isabella și soțul ei Konstantin Arnoldovici, pictorul Ikonnikov. Pentru deportați, mâncarea nu este de ajuns (cașă, supe lungite, apă înghețată), oamenii mor în vagoane sau evadează și apoi sunt prinși, împușcați. Ignatov este foarte apăsător de noua situație, dar nu are cum să protesteze, căci ar fi și el acuzat de

pacizare cu dușmanul, iar replica unui alt comandant de convoi subliniază crudul adevăr: „ Pierderi naturale vor fi întodeauna, nu o să-ți ceară nimeni socoteală.” Ignatov o salvează pe Zuleiha de la o anchetă dură, când evadaseră din vagon mai mulți țărani din satul ei și ea trebuie să apară ca martor, ca apoi să o ia în brațe protector când leșină din cauza condițiilor inumane din timpul călătoriei. I se pare că femeia cu ochii verzi e ușoară ca o adiere, ca și cum nu ar avea trup din carne și oase, Zuleiha fiind diferită de toate femeile ce le cunoscuse Ignatov. Atunci Zuleiha află de la doctorul Leibe că este însărcinată – copilul fiind făcut cu soțul ei Murtaza. Ignatov o mai salvează încă o dată, când se îmbarcă pe un vapor, plecând din Krasnoiarsk, pe râul Enisei, apoi pe Angara, iar acesta se scufundă fiind supraîncărcat. Ajunși la destinație, în taigaua rusească, rămân foarte puțini supraviețuitori și își vor întemeia aici o colonie – având la îndemână chibrituri, sare, unelte și pușca lui Ignatov, acesta apucându-se de vânătoare ca să supraviețuiască primei ierni într-un bordei rudimentar. Călătoria durase din martie până în august, iar în septembrie se va adăuga un nou membru al coloniei: Iusuf - fiul născut prematur în tundră de Zuleiha. Viața lor intră pe un nou fâgaș – după ce supraviețuiesc primei ierni, se hotărăsc să propună un nume locului unde trăiesc, astfel încât să capete toți o identitate – WILA, conținând inițialele celor care au contribuit la salvarea lor: Wolf (medicul profesor Liebe), Ivan (Ignatov), Lukka (pescarul) și Avdei (constructorul bordeiului). Varianta oficială, aprobată și de Ignatov și de oficiali, a fost Sem Ruk (șapte mâine – deoarece Avdei nu avea decât o mână, așa că de la cei patru întemeietori se adunau în total șapte mâini salvatoare).

Finalul stă sub semnul împlinirii - Ignatov și Zuleiha se îndrăgostesc unul de celălalt. Deși comandantul este ucigașul soțului ei, Zuleiha nu poate să își stăpânească bătăile inimii, fiind atrasă de binefăcătorul ei (Ivan Ignatov era tipul de bărbat bine), pe când Ignatov simte pentru prima oară cum e să iubești sincer, dezinteresat, și, ca să se răscumpere pentru omor, va fi eroul cărții – el îl va înfia pe fiul lui Murtaza. Iusuf va avea acte în regulă, cu mama Zuleiha Vasilieva, țarancă, tatăl Ivan Ignatov, ofițer în Armata Roșie.

O lecție de viață furtunoasă, cu răsturnări de situație, o poveste impresionantă, bine scrisă – un roman despre viață și moarte, despre ființe năpăstuite, despre istoria care se insinuează în destinele oamenilor: Zuleiha și Ivan Ignatov îmbătrânesc, simțind că „durerea care a umplut lumea n-a dispărut”, dar au putut să treacă peste ea numai împreună.

Așadar, deportarea rămâne un semn că oamenii sunt supuși istoriei nemiloase, că uneori destinul poate fi schimbat într-o singură zi, numai cei puternici și norocoși supraviețuiesc, din păcate, căci zeci de mii de oameni au cunoscut această deznădăcină care a însemnat pierderea identității, familiei, a vieții lor, fiind nevinovați.